

Keskeisessä ja olennaisessa kohdassa, siinä, että yhteisten lakien valmistelussa ja säätämässä venäläisillä valmisteluelimillä oli ollut usein ratkaiseva rooli, helmikuun manifesti ei muuttanut mitään. Tällaista säätyjen painostusta tapahtui mm. 1898 lopulta valmiiksi saadussa laissa, joka koski sitä, miten venäläisten siviilioikeuksien päätökset tuli toimeenpanna Suomessa. Tämän lain valmistelu oli alkanut jo 1830-luvun alussa (!) ja jatkunut edellä jo kuvatuin vaihtelevin muodoin niin, että paperit ehtivät siirtyä todella moneen kertaan Rajajoen yli. Valmisteluun osallisina olivat ehtineet olla lähes kaikki suomalaiset ja venäläiset keskeiset elimet. Proseduuri on hyvin havainnollinen yhteisen ja yleisvaltakunnallisen lainsäädännön suhteen, mutta aivan liian pitkä tässä kuvattavaksi. Vakuutan kuitenkin – em. lähteisiin nojautuen – että senkin valmistelussa painopiste oli selvästi ja koko ajan Venäjällä. – Eikö tämä nyt sitten ole selvästi helmikuun manifestin mukaisista lainvalmistelusta ja -sääntämisestä? Mielestäni on. Ainoa ero on tuo säätyjen roolin muutos. Mutta sen takiahan manifesti suureksi osaksi juuri annettiin, koska säätyjen painostuksen ei enää odotettu tuottavan tulosta uuden asevelvollisuuslain kohdalla.

Vaikka olen korostanut, kuten Rasilainen toteaa, ministerivaltiosihteerin tärkeää roolia sen ratkaisemisessa, mitä venäläisiä lakeja voitiin soveltaa myös Suomeen, niin toisaalta on todettava sekin, että monissa asioissa, sellaisissa kuin esim. em. vuoden 1843 asetus, hänen mahdollisuutensa päätää käytännössä lain voimaantulosta myös Suomessa oli sängen teoreettinen. Näin oli varsinkin niissä tapauksissa, joissa jo valtakunnan neuvoston päätöksessä oli päätetty, että se tulisi voimaan myös Suomessa. Ministerivaltiosihteerien kunniaksi on todettava, etteivät he näin mahdotonta edes yrittäneet. Ministerivaltiosihteerien rooli asiassa olikin enemmän passiivinen: jos joku venäläinen ministeri tuli siihen käsitykseen, että jokin Venäjällä jo säädetty laki oli saatettava voimaan myös Suomessa, niin hänen tuli ensin ottaa yhteys Suomen ministerivaltiosihteerin kanssa. Joissakin tapauksissa kuitenkin myös ministerivaltiosihteerin saat-

toi havaita, että jokin Venäjällä jo säädetty laki olisi syytä saattaa voimaan myös Suomessa.

Oikeastaan paljon tärkeämpi ministerivaltiosihteerin tehtävä käytännössä – kuin yrittää estää jonkin em. kaltaisen yhteisvalmistelun tuloksena syntyneen lain soveltaminen Suomeen – oli yrittää saada keisarin periaatteellinen hyväksyntä suomalaisten kannalle, ennen kuin venäläinen ministeri ehtisi hankkia sen omalleen. Kysymyksessä oli siis tyypillinen ministerien kilpailu keisarin suosiosta. Tehtävä ei kuitenkaan ollut Suomen ministerille helppo, sillä niin kuin jo J. V. Snellman omasta kokemuksestaan, luultavasti rahareformin kokemuksesta viisastuneena, totesi, keisari ei ratkaissut yhtäkään niin Suomea kuin Venäjää koskevaa, vähintäkään asiaa kuulematta venäläisiä neuvonantajiansa. Tämän Snellman sanoi kuulleen keisarin omasta suusta. Ja niin kuin esim. em. rahareformista tiedämme, sen lopulta ratkaisi Venäjän finanssi-ministeri vastoin niin keisarin kuin hänen Suomen kenraalikuvernöörinsä alkuperäistä kantaa.

Ja lopuksi vielä kerran lyhyt vastaus Rasilaisen pääkysymykseen, oliko Suomella autonomia vai ei? Oli, mutta se oli merkittävästi rajoitetumpi, kuin mitä perustuslaillinen suomalainen historiankirjoitus on esittänyt.

OIVA TURPEINEN

Historiankirjoitus ja tutkimus, kirjallisuus ja kulttuurihistoria

Detaljvirheitäkö Porvoon mitalla?

Filosofian tohtori Oiva Turpeinen selvittää dosentti Anneli Mäkelä-Alitalon paljastamia ”detaljvirheitä”.

■ Anneli Mäkelä-Alitalo (AMA) on hiljattain ilmestyneessä Porvoon kaupungin historiassa III:1 (1809–1878, Porvoo 2000,

568 sivua) paljastanut Oiva Turpeisen (OT) teoksen detaljivirheet (462):

– On merkittävää, että OT:n kirjassa ei ole hakusanaa Porvoo, ja tilastoinnissaan hän on koko maan kuolleita laskiessaan ottanut huomioon pelkästään Porvoon maalaiskunnan! Taulukon otsikoinnista huolimatta 720 vainajan joukossa lienevät myös kaupunkilaiset. OT, Nälkä vai tauti tappoi. Hki 1986 passim, mutta erityisesti 253.

AMA:n mukaan OT:n ”kirjan detaljivirheet ovat yleisesti tunnettuja” ja viittaa samalla Rasilaan.

Kun AMA on asutus- ja väestöhistorian merkittävä asiantuntija (toisin kuin Rasila), ei hänen syytöksiään voi noin vain sivuuttaa. AMA:n ensimmäinen havainto on oikea; paikannimihakemistossa (joka ei käsitä, kuten selvästi todetaan, liitteitä) ei mainita Porvoota eikä Porvoon maalaiskuntaa. Sen sijaan AMA:n jatkopäätelmä lipeää, sillä liitetaulukoissa on mukana ja selvästi erikseen niin Porvoo kuin mlk. AMA:n mainitsemalla sivulla (253) on tosiaankin kirjattu Porvoon mlk:n 720 vainajaa vuodelta 1868. Parin sentin päässä on myös Porvoo, jonka puuttumista AMA valittaa ja väittää siis, että OT on sullonut yhteen kaupungin ja mlk:n luvut.

Syytös ihmetyttää siksi, että AMA näyttäisi ottaneen Porvoon vuoden 1868 kuolleisuusluvun omaan historiaansa sivulle 225 suoraan mainitusta taulukostani mutta samalla tehneen kopiointivirheen.

Lisäksi AMA toteaa (462): ”Hämmästyttävää kyllä, OT väittää ettei Uudellamaalla tunnettu tyyfusta juuri lainkaan!”

AMA ei ole liian tarkka. Syytöskohdassa (70–72) tarkastellaan yksinomaan vuotta 1866, jolloin (kuviot) tyyfyskuolleisuus oli Uudellamaalla selvästi vähäisempää kuin muissa lääneissä. Sen sijaan vuoden 1868 tilanne esitetään mm. kuvioissa 32–33.

AMA pitää itsestään selvänä, että käsite tyyfys merkitsi 1866–68 yksinomaan lavantautia (227). Porvoon tapaisella paikkakunnalla, joka oli aiemmin myös kolera-alueita, tällainen ajatus voi olla paljolti oikea, koska yhtä lailla lavantauti (typhus abdominalis) kuin kolera (cholera asiatica) tekevät tuhojaan lähinnä saastuneen ruoan ja juoman välityksellä.

Yleensäkin koleraan merkitys Suomen kokonaiskuolleisuuteen oli aivan marginaalinen, myös vuosina 1831, 1848–49 ja 1853. Sitä paitsi suurin osa Suomea oli aluetta, jossa koleraan – aivan toisin kuin tyyfukseen – ei 1800-luvulla ollut yhtään kuolemantapausta.

Kuolinsyitä ja sairauksia analysoitaessa on otettava onkean kunkin ajan lähtökohdat. 1880-luvun alkupuoli merkitsi suurta murrosta; monen tutkijan yhteistyöllä paljastettiin mm. Salmonella typhi. Niinpä on kiintoisa maininta Duodecimissa (3/1886, 32) spesifisesti suolityyfyksen leviämisestä Jääsken pitäjässä. Sen sijaan pilkkukuumeen aiheuttaja löydettiin vasta runsaat kolme vuosikymmentä myöhemmin. Tämän jälkeen Suomen valveutuneen lääkärikunnan raporteissa tuo tauti, jota levittävät täit, esiintyi vielä yleisesti. Näin siitä huolimatta, että yleinen hygienian taso oli noussut valtavasti puolessa vuosisadassa, osin juuri menestyksellisen koleraan vastaisen taistelun tuloksena; työ oli vauhdittunut ratkaisevasti R. Kochin keksittyä 1883 koleraan aiheuttajan (vibrio cholerae). – Ei ole riittäviä perusteita luopua ajatuksesta, etteikö tyyfuksen taakse olisi kätkeytyntä 1860-luvulla useita erilaisia tartuntatauteja, mm. salmonellainfektioita (lukuisia eri muotoja) ja pilkkukuumetta (febris exanthematicus).

AMA valittaa, ettei ”porvoolaisten kuolema ole kiinnostanut suomalaista historian tutkimusta” (227). Voidaan myös vastavälittää: miksi AMA ei ole ollut kiinnostunut esimerkiksi siitä, miksi äveriäässä Porvoossa oli niin tavattoman suuri imeväiskuolleisuus. Onhan asiasta olemassa varsin laaja tutkimuskirjallisuus, joka kyllä olisi voitu – niin kuin on tehtykin – jättää käyttämättä ja vastata asiaan monipuolisen arkistoaineiston avulla.

Nykyään Suomessa käytössä olevien normien – ja professori Matti Klingenin virallisenä tarkastajana antaman lausunnonkin – mukaan dosentti Anneli Mäkelä-Alitalon teos on väestöhistorian osaltakin todella korkeatasoinen, tällä vuosituhannella julkaistuista paikallishistorioista kymmenen parhaan joukkoon kuuluva.